

4. Horbunova, L.M. (2008), *Pryntsyp zakonnosti u normotvorchii diialnosti orhaniv vykonavchoi vlady* [The principle of legality in rule-making activity of executive bodies], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
5. Rohach, O.Ia. (2005), *Kodyfikatsiini akty v systemi zakonodavstva Ukrainy* [Codification acts of legislation of Ukraine in the system], Lira, Uzhhorod, Ukraine.
6. Astakhov, D.S. and Kolomoets, T.O. (2011), *Kodyfikatsiia administratyvno-protsedurnoho zakonodavstva Ukrainy* [Codification administrative procedural law of Ukraine], Zaporizhzhya national university, Zaporizhzhya, Ukraine.
7. Hetman, Ye.A. (2010), “Codification of the legislation of Ukraine : the concept, features, types”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.01, Research institute of state building and local self-government of Academy of legal sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine.
8. Hryshchuk, V.K. (1992), “Codification of the criminal legislation of Ukraine : problems of history, methodology and theory”, Thesis abstract for Doct. Sc. (Jurisprudence), 12.00.08, Kyiv national university of the name Taras Shevchenko : Kyiv, Ukraine.
9. Pohorielov, Ye.V. (2000), “Codification work in the legal system of Ukraine (general theoretical aspect)”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.01, University of internal affairs of MIA of Ukraine, Kharkiv, Ukraine.
10. Rabinovych, P.M. (2002), *Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy* [Fundamentals of the general theory of law and state], Konsum, Kharkiv, Ukraine.
11. Tsymbaliuk, V.S. (2013), “Codification of information legislation Ukraine”, Thesis abstract for Doct. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, National university is the "Legal academy of Ukraine of the name Ya. Mudryi", Kharkiv, Ukraine.
12. Averianov, V.B. (2004), *Administratyvne pravo Ukrainy* [Administrative Law Ukraine], Vydavnytstvo «Iurydychna dumka», Kyiv, Ukraine.
13. Bytiak, Yu.P. (2013), “Science Administrative Law Ukraine : concept, subject, research methodology (administrative) relationships”, *Pravo Ukrainy*, no. 12, pp. 122-140.

УДК 342.951: 61 (477)

ПРО СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Коваль А.М., к.ю.н., доцент

*Університет економіки та права «КРОК», вул. Лагерна, 30-32, м. Київ, Україна
anna-koval@bigmir.net*

Досліджуються питання, пов'язані з регулюванням адміністративної відповідальності за вчинені у сфері охорони здоров'я правопорушення. Порівнюючи стан регламентування цього питання в інших державах, автор приходять до висновку, що український законодавець обмежено підходить до охоронної діяльності суспільних відносин, що виникають у сфері охорони здоров'я адміністративно-правовими засобами.

Ключові слова: охорона здоров'я, суспільні відносини, стан правового регламентування, адміністративно-правові засоби, правопорушення, адміністративна відповідальність.

О СУЩНОСТИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ЗДОРОВЬЯ

Коваль А.Н.

*Университет экономики и права «КРОК», ул. Лагерная, 30-32, г. Киев, Украина
anna-koval@bigmir.net*

Исследуются вопросы, связанные с регулированием административной ответственности за совершенные в сфере здравоохранения правонарушения. Сравнивая состояние регламентации этого вопроса в других государствах, автор приходит к выводу, что украинский законодатель ограниченно подходит к охранной деятельности общественных отношений, возникающих в сфере охраны здоровья административно-правовыми средствами.

Ключевые слова: здравоохранение, общественные отношения, состояние правовой регламентации, административно-правовые средства, правонарушения, административная ответственность.

ABOUT THE ESSENCE OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY IN HEALTH FIELD

Koval A.N.

*University of Economics and Law "CROC", str. Camp, 30-32, Kyiv, Ukraine
anna-koval@bigmir.net*

In the scientific article the author examines the regulation of administrative responsibility for offenses committed in the health sector. Comparison state regulation of this issue in Ukraine and Russia. The conclusion – Ukrainian lawmakers limited suitable to the use of administrative responsibility in health care.

The Code of Ukraine on Administrative Offences provides a small number of offenses in this area. The author notes that the protection of public relations administrative – legal means have some potential for expansion. Indicated among the components of administrative offenses provided for in the Code of Ukraine on Administrative Offences no rules protecting the rights of the patient. In Code of Ukraine on Administrative Offences same rules are not provided. Being a special kind of legal liability – administrative responsibility is one of the most important institutions of administrative law. Administrative liability is for an offense that is not a high degree of public danger. Administrative responsibility of performing various functions. One of the essential functions of administrative responsibility is preventive function. In Art. 9 of the Code stipulate administrative penalty measure is set by the state as a measure of responsibility for the committed administrative offense. It is used to prevent the implementation of new offenses by the offender and others. The subjects of administrative responsibility for offenses in the provision of care are medical staff and officials of medical institutions. Administrative violations in the provision of health services and medical care committed in the exercise of professional medical practice. The issue of responsibility of medical workers in the provision of health services and medical care when there is legal conflict arose through their medical personnel in violation of patients' rights Administrative responsibility of health professionals while providing them health services and medical care applies when legal conflict generated by unprofessional medical officer committed intentionally and it violates the rights of patients.

Key words: healthcare, public relations, state of legal regulation, administrative-legal means, offense, administrative responsibility, patient rights, medical workers.

Проблемність питання полягає в тому, що сфера охорони здоров'я є дуже місткою і досить різноспрямованою. Її аспекти знаходять своє відображення у колі відносин, що виникають у процесі життєдіяльності людини, тобто в тих елементах, що входять для забезпечення нормального проживання людини в навколишньому природному середовищі та соціумі.

Право на життя та його підтримання шляхом охорони здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Ст.3 Конституції України впроваджує в правову систему держави атропологоцентричний принцип, який передбачає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а у зв'язку з цим права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Для забезпечення втілення цього принципу в життєдіяльність суспільства і держави використовують різні засоби впливу суб'єктів громадянського суспільства та державних інституцій з метою його впровадження в українську дійсність.

Одним із правових засобів забезпечення дотримання цього принципу є впровадження його положень шляхом регулятивної дії права та охорони і захисту від протиправних діянь.

Юридична відповідальність, зокрема такої її вид, як адміністративна відповідальність, виконує завдання дотримання встановлених правил поведінки суб'єктів під час надання медичної допомоги та медичних послуг.

Проблему юридичної відповідальності у сфері охорони здоров'я у своїх роботах досліджували С. Антонов, Н. Болотина, С. Булеца, В. Галай, З. Гладун, Р. Гревцова, Т. Заварза, С. Козуліна, А. Морозов, Р. Романов, І. Сенюта, С. Стеценко та ін.

Відповідальність медичних працівників під час надання ними медичних послуг і медичної допомоги виникає тоді, коли юридичний конфлікт у зазначеній сфері виникає з їх вини та у зв'язку з порушеннями ними прав пацієнтів.

Практика доводить, що не всі заходи медичного лікування закінчуються вдало, тобто одужанням пацієнта, тому у випадках отримання несприятливих результатів, коли є підстави говорити про неправомірність дій з боку медичних працівників, існує необхідність об'єктивної оцінки проведеного ними лікування пацієнта. Тобто може виникнути ситуація, коли медичні працівники повинні нести

відповідальність за непрофесійне лікування. Одним із видів відповідальності медичних працівників за неналежне лікування пацієнтів є юридична відповідальність взагалі та адміністративна відповідальність зокрема.

Як особливий різновид юридичної відповідальності адміністративна відповідальність є одним із найважливіших інститутів адміністративного права. Адміністративна відповідальність настає за правопорушення невисокого ступеня суспільної небезпеки.

Згідно зі ст.1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) його завданнями є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій; охорона встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції України, поваги до прав, честі, гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [2].

Проаналізувавши завдання, які стоять перед КУпАП, необхідно зазначити, що серед них відсутнє завдання, пов'язане з охороною здоров'я населення. Водночас, якщо звернутися до Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення (КРФпАП), то у ст. 1.2 закріплено, що завданнями КРФпАП є захист особистості, охорона прав і свобод людини та громадянина, охорона здоров'я громадян, санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, захист суспільної моральності; охорона навколишнього середовища, встановленого порядку здійснення державної влади, громадського порядку і суспільної безпеки, власності; захист законних економічних інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства і держави від адміністративних правопорушень, а також попередження адміністративних правопорушень [3]. Тобто в зазначеному законодавчому акті передбачено, що серед завдань адміністративного законодавства є такі, що направлені на захист здоров'я громадян, санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, охорону навколишнього середовища.

Адміністративна відповідальність виконує різні функції. Однією з необхідних функцій адміністративної відповідальності є превентивна (попереджувальна). У ст.9 КУпАП закріплено, що адміністративне стягнення – це захід, встановлений державою як міра відповідальності за вчинене адміністративне правопорушення; таке стягнення застосовується з метою попередження здійснення нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Суб'єктами адміністративної відповідальності за скоєння правопорушення під час надання медичної допомоги в основному є медичні працівники і посадові особи медичних установ, рідше юридичні особи.

Адміністративні правопорушення під час надання медичних послуг і медичної допомоги вчиняються здебільшого в процесі здійснення професійної медичної діяльності.

Проаналізувавши Особливу частину КУпАП, можемо констатувати, що в Кодексі є глава 5, яка передбачає склади адміністративних правопорушень у галузі охорони праці та здоров'я населення, але в ній не передбачені склади адміністративних правопорушень, які безпосередньо стосувалися б охорони та захисту прав пацієнтів.

Опосередковано склади адміністративних правопорушень, що стосуються охорони та захисту прав пацієнтів, зазначені у главі 7 «Адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури», у главі 9 «Адміністративні правопорушення у сільському господарстві, порушення ветеринарно-санітарних правил», у главі 12 «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності», у главі 13 «Адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації». У цих главах передбачені норми права, які тією чи іншою мірою опосередковано торкаються охорони здоров'я населення.

Говорячи про питання відповідальності медичних працівників під час надання ними медичних послуг і медичної допомоги, яка виникає тоді, коли юридичний конфлікт у цій сфері вчинений з їх вини, тобто у зв'язку з порушеннями медичними працівниками прав пацієнтів, слід зазначити, що цей аспект, на нашу думку, не в повному обсязі знайшов своє врегулювання в КУпАП.

Як уже зазначалось, не всі медичні втручання закінчуються вдало, тобто одужанням пацієнта, тому в разі несприятливих результатів існує необхідність об'єктивної оцінки проведеного лікування та

визначення виду і ступеня відповідальності медичних працівників. Адміністративна відповідальність повинна застосовуватися до суб'єкта надання медичної послуги та медичної допомоги, який вчинив правопорушення під час виконання професійних обов'язків у сфері медичної діяльності.

На жаль, серед складів адміністративних правопорушень, передбачених КУпАП, відсутні норми, які б охороняли права пацієнта.

Враховуючи положення Конституції України про те, що людина, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека визнаються в нашій державі найвищою соціальною цінністю, ми пропонуємо внести в КУпАП окрему главу, у якій необхідно було б передбачити склади адміністративних правопорушень, які посягають на суспільні відносини, що регулюють права пацієнтів. Це можуть бути склади адміністративних правопорушень щодо розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби; незаконного проведення абортів; неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей; незаконної лікувальної діяльності; ненадання допомоги хворому медичним працівником; неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником; порушення прав пацієнта; насильницького донорства; незаконного розголошення лікарської таємниці; незаконного поміщення у психіатричний заклад; незаконної видачі рецепту на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин; порушення правил боротьби з епідеміями; порушення права на безоплатну медичну допомогу; службової недбалості; несвоєчасного або неправильного діагнозу захворювання; залишення хворого без належного медичного догляду; переливання крові іншої групи; залишення сторонніх предметів в організмі хворого під час хірургічної операції; застосування неправильного лікування; недостатнього контролю за медичною технікою; невиконання медсестрою вказівки лікаря щодо застосування до хворого ліків чи процедур тощо.

Необхідно зазначити, що в Кримінальному кодексі України, на відміну від КУпАП, передбачена досить значна кількість складів кримінальних правопорушень, які направлені на кримінально-правову охорону прав пацієнтів.

Порівнюючи КУпАП з КРФпАП у частині охорони та захисту прав пацієнтів, необхідно зазначити, що в Кодексі РФ про адміністративні правопорушення передбачені склади адміністративних правопорушень під час надання медичних послуг та медичної допомоги, які науковці поділяють на дві основні групи:

- 1) адміністративні правопорушення, що посягають на права громадян під час надання медичної допомоги (розділ 5 КРФпАП);
- 2) адміністративні правопорушення, що посягають на здоров'я та санітарно-епідеміологічне благополуччя людини (розділ 6 КРФпАП).

Адміністративна відповідальність під час надання медичної допомоги встановлена КРФпАП за здійснення таких адміністративних правопорушень:

- перешкоджання здійсненню права на свободу совісті і свободу віросповідання або образа релігійних почуттів громадян;
- незаконні дії щодо всиновлення (удочеріння) дитини, передачі її під опіку (піклування) або в прийомну родину;
- неправомірна відмова в наданні пацієнту інформації;
- незаконне зайняття приватною медичною практикою, приватною фармацевтичною діяльністю особою, яка не має ліцензії на такий вид діяльності, або народною медициною (цілительством);
- порушення законодавства у сфері забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, що виразилося в порушенні чинних санітарних правил і гігієнічних нормативів, невиконанні санітарно-гігієнічних і протиепідеміологічних заходів;
- порушення санітарно-епідеміологічних вимог до експлуатації будинків і приміщень;
- незаконне придбання або зберігання наркотичних засобів або психотропних речовин, а також їх аналогів.

Також до таких адміністративних правопорушень можна віднести недотримання екологічних і санітарно-епідеміологічних вимог під час збору, складування, використання, спалювання, переробки,

знешкодження, транспортування, поховання й іншого поводження з відходами виробництва та споживання або іншими небезпечними речовинами.

Окремо виділяються адміністративні правопорушення, які не пов'язані з наданням медичної допомоги, але стосуються охорони здоров'я. Такими адміністративними правопорушеннями можуть бути: приховання особою, хворим на ВІЛ-інфекцію, венеричне захворювання, джерела зараження, а також інформації про осіб, які мали із зазначеною особою контакти, що створюють небезпеку зараження цими захворюваннями; споживання наркотичних засобів або психотропних речовин без призначення лікаря тощо.

Склад адміністративного правопорушення під час надання медичної допомоги населенню містить чотири елементи: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт, суб'єктивну сторону. Об'єктом цих правопорушень є здоров'я та суспільні відносини під час надання медичної допомоги. Для об'єктивної сторони характерне порушення шляхом дії або бездіяльності загальнообов'язкових правил, яке може завдати шкоди здоров'ю громадян. Суб'єктами адміністративного правопорушення можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Суб'єктивна сторона може мати дві форми провини: навмисну та необережну.

Розділ 5 КРФпАП включає склади правопорушень, пов'язаних із наданням медичної допомоги.

Об'єднувальною ознакою цих правопорушень є те, що суб'єктами можуть бути працівники медичних установ (лікарі, інші медичні працівники, посадові особи, що працюють у цих установах).

Суб'єктивна сторона правопорушень характеризується в основному наміром, іноді можливий прояв недбалості.

Розділ 6 КРФпАП присвячено адміністративним правопорушенням, що зазіхають на здоров'я, санітарно-епідеміологічне благополуччя та суспільну моральність. У цій главі зазначається найбільша кількість правопорушень під час надання медичної допомоги, за які наступає адміністративна відповідальність. Ці правопорушення під час надання медичної допомоги умовно поділяють на дві групи:

- суб'єктами адміністративного правопорушення під час надання медичної допомоги є в основному медичні працівники;
- суб'єктами адміністративного правопорушення не є медичні працівники, але правопорушення пов'язане з медичною допомогою.

Таким чином, слід зазначити, що юридична відповідальність, у тому числі адміністративна, медичних працівників під час надання ними медичних послуг та медичної допомоги застосовується тоді, коли правовий конфлікт породжений непрофесіоналізмом медичного працівника чи умисним вчиненням ним протиправного діяння, пов'язаного з порушеннями прав пацієнтів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122.
3. Сидоренко Е. Комментарий к Кодексу РФ об административных правонарушениях / Е. Сидоренко ; под. ред. Н. Салищева, Н. Салищевой. – 6-е изд., перераб. и дополн. – М. : Проспект (ТК Велби), 2009. – 1016 с.

REFERENCES

1. "Constitution of Ukraine", *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 1996, no. 30, art. 141.
2. "Code of Ukraine on Administrative Offences", *Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR*, 1984, app. no. 51, art. 1122.
3. Sidorenko, E., Salishhev, N. and Salishheva, N. (2009), *Kommentarij k Kodeksu RF ob administrativnykh pravonarushenijakh* [Comment on the Code of the Russian Federation on Administrative Offences], Prospekt, TK Velbi, Moscow, Russia.